

הלעולמים ה' גדולה (עז, ח).

מיער ע' תלויה (פ, יד) [כאן חציין של אותיות].

וכנה כ' גדולה (פ, טז).

קן ק' גדולה (פד, ד).

[לב' הגירסות הע' התלויה של יער הוא חצי האותיות המשונות]. (הרה"ג ר' יצחק זילבר זצ"ל, בקונטרסו על הסוגיא הנ"ל בקדושין).

אותיות גדולות

האותיות הגדולות חלק מהם כנראה מבעלי התלמוד ושנוי האות הוא כגון ו דגחון סימן לחצי אותיות שבתורה. כמו"כ מצאתי שיש בתורה אותיות רבתי [גדולות] מכל האותיות האלף בית וטעמם, ואלו הם:

[א"ה בחלק מהאותיות הבאתי המסורה הידועה בעדת תימן ונכתבה ב"מחברת התיג'אן" שהועתק מ"ספר החילופים" שמביא ההבדלים בין מסורת של "בן נפתלי" למסורת של "בן אשר". הספר הינו עתיק וקרוב מאד לשנת חיבור ספר בן אשר, בקירוב לפני כאלף שנים].

¹א - אדם (דבה"א א, א) רבתי. לפי שאדם הראשון היה ראש לכל היצורים, וכן רומז על מה שיארע לאדם משנוצר במעי אמו עד שובו אל האדמה כי ממנה לוקח, כדאיתא, דרש ר' שמלאי למה הילד דומה במעי אמו וכו' ומלמדים אותו כל התורה כולה וכו' ומשביעין אותו הוי צדיק ואל תהי רשע וכו'. (מסכת נדה) (מסורת ברית הגדול סימן תתשי"ח).

[בתיג'אן כתב ויש אומרים א'שריך ישראל]

ב - בראשית (בראשית א, א) ב' רבתי. לפי שהיה תחילת בריית [בריאת] של עולם. (מסורה) עוד טעם הב' שבמילת בראשית רומזת לחכמה הנקראת בית שנאמר: "בית נתיבות נצבה" (משלי ח, ב) רמז לל"ב נתיבות החכמה, ועל כן היא גדולה. (מהר"ם ריקאנטי, אחד מהראשונים). עוד טעם, שהוא קודם לכל המקרא (מדרש אותיות גדולות).

ג - והתגלח. (ויקרא יג, לג) ג' רבתי. לפי שאותו גילוח הוא מרגיל אותו מטומאה לטהרה, רמז למה שמשביעין את האדם כשהוא במעי אמו שיבחר בטוב וימאס ברע ויזהר מיצרו, וזהו והתגלח מעין "יגלח ה' בתער השכירה" שתרגם יונתן "קטול" כלומר, שאומרים לו הוי זהיר להרוג את יצרך ולעבוד את יוצרך לרוממו וליחד את שמו. (מסורת ברית הגדול סימן התשי"ח).

בבעל הטורים כתב, גימ"ל גדולה שג' צריכין גילוח גדול בכל מקום שיש שיער, נזיר, ומצורע, ולוים.

ד - אחד (דברים ו, ד) ד' רבתי. שכל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו. (מסורה) עוד טעם לומר לך שהמליכוהו בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם, וגם שלא תטעה ח"ו ברי"ש. (בעה"ט).

ה - הלה' (דברים לב, ו) ה' רבתי. היא תיבה בפני עצמה, שהיא שתי תיבות, ואי אפשר להיות תיבה באות אחת. (מסורה) עוד טעם לומר שהמתגדל ומתגאה עצמו, עליו נאמר "הלה' תגמלו זאת" איך שייך שיתגאה החומר על היוצר שעשאו, וכי זה גמול. ("גאולת הגר" בהקדמה ע"ש).

ו - גחון (ויקרא יא, מב) ו' רבתי. והוא אמצע התורה (קדושין ל, א) ובמסורה הטעם שכל שקצים ורמשים מן הנחש הוא והנחש נאמר בו' קללות (מדרש אותיות גדולות).

ז - זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג, כב). ז' רבתי. לרמז שם יאמר אדם אוי לי מיצרי, יש לו תקנה שימשכהו לבית המדרש, וזהו זכרו וגו'. (מסורת הברית הגדול).

[בתיג'אן - זכרוניכם משלי אפר?]

ח - חור (אסתר א, ו) ח' רבתי. שאותו חור פירושו חיור ולקחו מבית המקדש. (מסורה) וכן לרמז שחטאו ישראל כמה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ורמז לגדולת חסד ה', שאלמלי כן היו כלים מאליהם. (מסורת הברית הגדול תתס"ט). עוד טעם אחר, כי עד עתה היה חטאתו מכוסה וחפוי כי לא נודעת חטאתו אחרי אשר צורם מכרם ועתה בגדל המשתה וכוונתו הרעה נגלתה רעתו ויגדל עונו. ("מנות הלוי" להרב שלמה בן אלקבץ ז"ל, על מגילת אסתר) והרב בעל ה"רקח" ר' אלעזר מגרמייזא כתב, שהטעם הוא מפני שלבש ח' בגדי כהונה שאין חור כמוהו שהביא המעיל מבית המקדש.

ט - שבטו (איוב ט, לד) ט' רבתי. לפי שכל שלקו בעולם הזה לא לקו במכת איוב. (מסורה)
י - יגדל (במדבר יד, יז) י' רבתי. לפי שהקב"ה מגדיל כחו בכל יום לכל באי עולם. (מסורה) עוד טעם. אמר משה, זכור להם צדקת אביהם שנסיית אותו ב' נסיונות. (בעה"ט).
כ - וכנה אשר נטעה ימינך (תהילים פ, טז) כ' רבתי. לפי שיקראו ישראל ע' שמות הוסיף עליהם שם ונקראה כנה. (מסורה).

ל - וישלכם (דברים כט, כז) ל' רבתי. לפי שאותה העלמה אינה עולמית, אלא כדבר: "חבי כמעט רגע" (ישעיה כד, כ). (מסורה) ועוד טעם לומר שאין השלכה כזאת אלא ליו"ד שבטים. (בעה"ט). [באותיות משונות הל' נכתב הפוך לצד ימין].

מ - משלי (משלי א, א) מ' רבתי. לפי שכל דבריו של אותו הספר כולו תוכחות הנה. (מסורה). ועוד טעם, מלמד שישב שלמה בתענית מ' יום שינתן לו חכמת התורה כמשה, דכתיב: "ויהי שם עם ה' מ' יום ומ' לילה. (אגדת משלי וכן "מסורת הברית הגדול").

נ - משפטן (במדבר כז, ה) נ' רבתי. לפי שנעלם ממשע שער הנו"ן, כדאיתא בפ"ק דר"ה (כא, ב) ובפ"ק דנדרים, (לח, א) נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה בסיני חסר א' שנאמר: "ותחסרהו מעט מאלקים". (מנחת שי). ועוד, לפי שאמר משה "והדבר אשר יקשה מכם תקרבון אלי ושמעתיו", אמר הקב"ה למשה, אליך, ולא לי, חייך, אני מעלים ממך דבר שהנשים יודעות כן, שנאמר "כן בנות צלפחד דברת". (מדרש ר' עקיבא על אותיות גדולות) עוד טעם, ולמה הנו"ן ארוך לפי שפיסוהו בדבריהן לא רצה לדיין את דינן. (לקח טוב) ועוד טעם, נו"ן גדולה, לומר שצריך האדם לתלות הדבר אלא במי שהוא גדול ממנו שלא יחזיק טובה לעצמו. ("בתי מדרשות" להרב ורטהיימר זצ"ל). עוד טעם, לפי שאמר הדבר הקשה תביאו אלי, אני בקי בן' שערי בינה, עשה הקב"ה שלא ידע משפט נשים, ונשתכחו ת"ש הלכות בימי אבלו. (הרקח).

ס - סוף דבר (קהלת יב, יג) ס' רבתי. לפי שצוה הקב"ה לארץ להוציא דשא ואילנות בעתן. וכן לרמז שבסמ"ך הזה יש סודות עמוקים ונעלמים וגדולים, ואינם נגלים כי אם לברי לבב וליודעי חן. (מסורת הברית הגדול).

ע - שמע (דברים ו, ד) ע' רבתי. לפי שכל המדקדק באותיותיה פותחין לו שערי גן עדן. (מסורה) ועוד טעם ע' שמות יש לישראל ונתן להם תורה שיש לה ע' שמות ונדרשת בע' פנים להבדיל בין ע' אומות. (בעה"ט).

פ - בשפרפרא [הפ' השניה] (דניאל ו, ב) פ' רבתי. שהיה נוהג לקום [דניאל] עד שלש שעות, ואותו יום קם בשחר, לרמז, שעובד ה' צריך להיות כמו צבא המרום במרום העומדים בסוף אשמורת להלל לשבח, דכתיב: "ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלקים". (מסורת הברית הגדול סי' תתשי"ח).

צ - צפו עורים (ישעיה נו, י) צ' רבתי. לפי שאין זה עורון ממש כי אם טח עיניהם מראות, רמז לדרשת חז"ל, על צופה רשע לצדיק - על היצר הרע. (מסורה).

ק - קן (תהילים פד, ד) ק' רבתי. לפי שדוד המלך הכין כסף וזהב רב לבנין בית המקדש, והיה מתפלל על בנין הבית וההיכל שיהיה ק' אמה, שכבר היה יודע השיעור הזה ברוח

הקודש עם שאר שיעורי כל הכלים. והוא שאמר: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית". (דה"א כח) (רבינו בחיי).

ר - אחר (שמות לד, יד) ר' רבתי. לפי שאין תקומה לעובדי אלהים אחרים. (מדרש אותיות גדולות). עוד טעם לזה שהר' גדולה, שלא תטעה בדלי"ת. (בעה"ט דברים ו, ד).

ש - (שיר השירים א, א) ש' רבתי. לפי שעשה שירות לאומרן בעולם הזה וזה האחד מהם. רמז למה שאמרו רבותינו: "כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים". (עיין בחיי פרשת תבוא).

ת - תמים (דברים יח, יג) ת' רבתי. לומר שאם תלך בתמימות כאילו קיימת את התורה מאל"ף ועד תי"ו. (בעה"ט).

[ולפי מחברת התיג'אן - ותכתב ת' קדמאה (אסתר ט, כט)].

אותיות קטנות

אותיות קטנות [אותיות זעירות] כנ"ל לגבי האותיות גדולות ישנם ג"כ כל הכ"ב אותיות באותיות קטנות. [א"ה לא ידוע לי הטעם של כל אות ואות ולכן אכתוב מה שידוע לי].

א - ויקרא (ויקרא א, א) א' זעירא. שמשה היה גדול וענו לא רצה לכתוב אלא ויקר לשון מקרה כאילו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בבלעם כאילו לא נראה לו השם אלא במקרה, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האל"ף ושוב אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפיי"ן שבתורה וכתבה קטנה. (בעה"ט). ועוד טעם, דיש חמשים שערי בינה ומשה רבינו ע"ה, השיג מ"ט ולכך אל"ף זעירא וכו', ולפי מה שכתבו ז"ל דאל"ף זעירא רמז לשער חמישים שלא השיגו, יש לרמוז כי זעיר"א ר"ת ר' עקיבא ישיג אות, כמ"ש האר"י ז"ל, שר' עקיבא השיג שער החמישים. (חומת אנך להרב חיד"א זיע"א).

ב- הב (משלי ל, טו) ב' זעירא. [כתוב הב הב, הב' הראשונה זעירא]

ג - וגוש (איוב ז, ה) ג' זעירא.

ד - אדם (משלי כח, יז) ד' זעירא.

ה - בהבראם (בראשית ב, ד) ה"א זעירא כלומר, הנה אנכי מוכן לשוב, כדאיתא בשבת תליא כרעי' דה"א דאי הדר בתשובה מעיילי ליה ("גאולת הגר" בהקדמה) עוד טעם, לפי שהאדם הוקטן ונמעט על ידו, כמו "ותשת עלי כפכה". (מדרש עקיבא בן יוסף).

ו - לשוא נפשי [ו] (תהילים כד, ה) ו' זעירא. [וי"א שכותבים אותה כמו ו' קטיעה ונקרא נפשי].

[ובמחברת התיג'אן הביא פסוק אחר, כי בנפשו דבר אדניהו (מלכים א, ב, כג) הו' דנפשו]

ז - ויזתא (אסתר ט, ט) ז' זעירא.

ח - חף אנכי ולא עון בי. (איוב לג, ט) ח' זעירא.

ט - טבעו (איכה ב, ט) טי"ת זעירא. שבתשעה באב נחרב הבית, ורמז שלא טבעו עמוק עמוק רק טביעה קטנה וע"כ לא מצאום החופרים כי נעלמו מעיניהם דרך נס (מסורת הברית הגדול).

י - פינחס (במדבר כה, יא) י' זעירא. (מסורה קטנה) (ועיין בזוהר ח"ג, ר"כ, טעם לזה דיו"ד זעירא). והרב חיד"א זיע"א, בספרו 'פני דוד' בחידוש א', מביא בשם 'כתנות אור' משם הספרי, שכל הכהנים גדולים יהיו מפנחס, פ' בבית ראשון וש' בבית שני ורמז הרב הנז' בשלום ו' קטיעה ונחשב י' וא"כ הוא שלים גי' ש"פ שהם הכהנים הגדולים שכולם יצאו ממנו, ע"כ דברי הרב ז"ל, אמנם הרב חיד"א דחה את דבריו דלפי הגמרא מצינו שכבית ראשון כיהנו ח' ולכל היותר י"ח כהנים גדולים. (עיין 'פני דוד').

[במחברת התיג'אן מביא פסוק אחר, צור ילדך תשי (דברים לב, יח) יו"ד זעירא. כביכול תשש כחו של יוצר (ויקרא רבא פרשת אחרי, תנחומא נשא, וריקאנטי).

כ - ולבכתה (בראשית כג, ב) כ' זעירא. לפי שלא בכה אלא מעט לפי שזקנה היתה. (בעה"ט) עוד טעם, כל מי שאינו בוכה על אדם כשר - כף וכף וכף [רמז לשלש צורות של האות כ"ף: כ"ף רפויה, כ"ף דגושה, וכ"ף ארוכה] פורעין לו. [כלומר, כל מי שאינו מכה כף על כף לצרה של אדם כשר מכה לו ה' באפו]. (מדרש אותיות קטנות) [עיי' ביחזקאל כט, יט. "והך כף אל כף" פירש"י כדרך הסופדים]. עוד טעם, עיי' בספר 'מנחה בלולה' שכותב: מצאתי ב'דרש' דלכך כ"ף זעירא דהוי כמי שאינה וקרי ולבתה שגם בתו מתה באותו יום, שבת הייתה לאברהם אבינו, כמו שדרשו על 'זה' ברכך את אברהם בכל". [כנראה כוונתו שראה מדרש חז"ל ואינו יודע מקורו].

ל - לוא (איכה א, יב) ל' זעירא.

מ - מוקדה (ויקרא ו, ב) [תיג'אן כי מרתה (הושע יד, א)] מ' זעירא

נ - נבחו (מ"ב יז, לא) נ' זעירא.

[במחברת תיג'אן - נטע ארץ וגשם יגדל (ישעיה מד, יד) ויש אומרים דברי נרגן כמתלהמים ונרגן מפריד אלוף נטע ארץ].

ס - בסופה (נחום א, ג) ס' זעירא.

ע - לעות אדם בריבו. (איכה ג, לו) ע' זעירא

פ - בשפרפרא [פ' ראשון] (דניאל ו, כ) לרמוז דקודם לכן לא היה לדריוש פה להשיב כי להציל את דניאל פן ימרדו בו ויהרגוהו אבל כשניצל דניאל בפה מלא גזר על המעלילים על בנקל להשליכם לגוב אריות וכו'. (מסורת הברית הגדול סימן תתשע"ג).

צ - וצוחת (ירמיה יד, ב) צ' זעירא [בתיג'אן ובחצות ירושלם (ירמיה)]

ק - קצתי (בראשית כז, מז) ק' זעירא. שראתה שעתיד להחריב הבית שגובהו ק' אמה, מפני עוון שהתחתנו ישראל בבנות הארץ. (בעה"ט). וכעין זה, מלמד שראתה ברוח הקודש שטיטוס יחריב הבית שגובהו ק' אמות וימעט כבודו של ישראל. (מדרש אותיות קטנות).

ר - יערי (ש"ב כא, יט) ר' זעירא.

ש - פרמשתא. (אסתר ט, ט) ש' זעירא.

ת - פרשנדתא (אסתר ט, ז) ת' זעירא.

אותיות נקודות

[אביא כמה דוגמאות ובהמשך אכתוב אי"ה כולן וטעמים]

כתיב בבמדבר רבא [ספ"ג] "כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן הו' של ואהרן נקוד, והטעם, על שלא היה אהרן מן המניין. (בכורות ד, א) ישפט ה' ביני ובינך וכו'.

הנסתרות לה' אלקינו לנו ולבנינו עד וכו' נקוד על לנו ולבנינו ועל אות ע שבעד. א"ל עשיתם גלויים, אף אני אודיע לכם את הנסתרות.

ויש אומר למה נקוד? אלא כך אמר עזרא אם יבא אליהו ויאמר למה כתבת אותן? אומר לו כבר נקדתי עליהם. ואם יאמר לי יפה כתבת כבר אמחוק נקודותיהן מעליהן, ע"כ. עשר נקודות בתורה אלו הן:

א) ישפט ה' ביני וביניך (בראשית טז, ה) על י שביניך נקוד. מלמד שלא אמרה לו אלא על הגר. וי"א על הגר. וי"א על המטילין מריבה ביני וביניך.

ב) ויאמר אליו איה שרה (בראשית יח, ט) נקוד על אליו [אי"ו] שיודעין בה ומבקרין אחריה. (לבדוק ברש"י).